

Besluitvormingsproces opvanglocatie asielzoekers en/of ontheemden uit Oekraïne

Alphen-Chaam

Hoofdstuk 1 Inleiding

Aanleiding

Alle gemeenten krijgen van het Rijk de opdracht te zorgen voor huisvesting van asielzoekers en ontheemden uit Oekraïne. Op 14 december 2023 stelde de gemeenteraad van Alphen-Chaam de uitgangspunten en randvoorwaarden vast voor de opvang van asielzoekers en/of ontheemde Oekraïners (bijlage 1). Deze beschrijven onder meer dat de gemeente Alphen-Chaam haar maatschappelijke en bestuurlijke verantwoordelijkheid neemt. Ze wil de opvang in lijn brengen met haar schaal en identiteit. Zorg, dagbesteding en onderwijs worden goed geregeld en er wordt steeds open en transparant met de omgeving gecommuniceerd. De locatie moet, volgens datzelfde besluit, voldoen aan voorwaarden als beschikbaarheid, inpasbaarheid en betaalbaarheid en waar mogelijk dient de doelgroep te passen bij de te kiezen locatie. Het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) of het Rijk dragen de kosten.

Voor de opvang van ontheemden uit Oekraïne is de staatsnoodwet van kracht. Het Rijk heeft de burgemeester gemandateerd om ontheemden op te vangen. Als de staatsnoodwet wordt omgezet naar een regeling wordt dat mandaat bij het college belegd.

Voor de opvang van asielzoekers geldt de Spreidingswet die op 23 januari 2024 is aangenomen. Deze wet is bedoeld om asielzoekers meer gelijkelijk te verspreiden over Nederland. Iedere twee jaar besluit het ministerie hoeveel asielzoekers er per provincie moeten worden opgevangen. Elke provincie maakt een plan over hoe zij met haar gemeenten gaat voldoen aan deze opgave. Als niet voldoende plekken te vinden zijn, kan de minister een gemeente die in gebreke blijft aanwijzen en opdragen die opvang alsnog te realiseren. Voor 1 juli 2025 moeten de eerste gemeenten opvanglocaties aanbieden aan het COA.

Formeel zou het college zonder tussenkomst van de gemeenteraad een (bestuurlijke) overeenkomst kunnen tekenen met het COA. Terwijl het huisvesten van vele tientallen vreemdelingen ingrijpende maatschappelijke gevolgen kan hebben voor de gemeente en haar inwoners, eist de Gemeentewet (art. 169, lid 4) ‘slechts’ dat het college de gemeenteraad uitgebreid inlicht. Maar omdat het college oordeelt dat een opvanglocatie in onze gemeente veel impact heeft op de omgeving, betreft het graag de gemeenteraad actief bij deze ontwikkeling. Deze notitie is bedoeld als aanzet voor de gemeenteraad om samen te komen tot gedegen besluitvorming.

Inleiding

In een wereld van conflicten, natuurrampen en malaise kampt Nederland met een chronisch tekort aan opvangplaatsen voor wie op zoek is naar veiligheid en een beter leven. COA en de gemeente Westerwolde (Ter Apel) komen almaar steviger met elkaar in conflict en ook op andere plaatsen met te grote concentraties asielzoekers knelt het. Burgemeesters ontvangen steeds indringender getoonzette oproepen van minister, staatssecretaris en de commissaris van de koning om op korte termijn (nood)opvang te realiseren om collega-gemeenten te hulp te schieten. Binnen Hart van Brabant geldt daarnaast de afspraak dat alle gemeenten in het eerste kwartaal van 2024 60% van de opgave invullen en in de rest van het jaar toewerken naar 100%.

In 2022 bood de gemeente Alphen-Chaam voor een korte periode opvang. Op dit moment is het nog de enige gemeente in Hart van Brabant die geen gemeentelijke opvang heeft. De druk op Alphen-Chaam om verantwoordelijkheid te nemen neemt, zeker nu de Spreidingswet is aangenomen, zowel vanuit regio, provincie als Rijk toe.

Vorbereiding

Het organiseren van opvang voor asielzoekers of ontheemden vergt een gedegen voorbereiding. Vooral omwonenden van de te kiezen locatie verdienen aandacht, geduld en begrip voor hun vragen, bedenkingen en oplossingen. Het gemeentebestuur realiseert zich in de volle breedte, college zowel als volksvertegenwoordiging, dat het de inschikkelijkheid van omwonenden is die maakt dat een gemeente haar verantwoordelijkheid in de opvang van vluchtelingen kan nemen.

Vooraf transparant vast te stellen uitgangspunten en randvoorwaarden helpen onrust voor te blijven. Ze maken de afwegingen inzichtelijk. Samen met het geduld en begrip dat altijd van een bestuur verwacht mag worden voor inwoners die zich voor het blok gezet voelen, voorkomt duidelijke uitleg dat mensen zich daarnaast slachtoffers van willekeur voelen. Zeker als op voorhand inzichtelijk is wie op welk moment welk besluit te nemen heeft en welke kaders hij daarbij hanteert.

De gemeenteraad gaf, door op 14 december 2023 in te stemmen met de uitgangspunten en randvoorwaarden, aan er belang aan te hechten dat de gemeente Alphen-Chaam haar bestuurlijke en maatschappelijke verantwoordelijkheid neemt (uitgangspunt 1 en randvoorwaarde 1). Tevens wil hij solidair optrekken met het college als moeilijke besluiten worden gevegd. Het gemeentebestuur erkent daarmee in zijn volle breedte dat er sprake is van een opvangprobleem en dat Alphen-Chaam naar vermogen bij wil dragen aan het verlichten daarvan.

Naast het zorgvuldig willen doorlopen van een potentieel moeilijk proces is er het streven naar voortvarendheid. De spreidingswet is op 23 januari 2024 vastgesteld. Het ministerie heeft op 31 januari 2024 het capaciteitsbesluit genomen hierin staat wat de opgave is van de provincie en een indicatieve opgave voor elke gemeente.

In 2023 stelde de regio, vooruitlopend op de spreidingswet, een plan op waarin ze beschreef hoe ze wil voldoen aan de opgaven opvang asielzoekers en ontheemden uit Oekraïne. Dit plan actualiseert ze op basis van het capaciteitsbesluit dat het ministerie gaat nemen.

In het regionaal plan is de afspraak dat alle gemeenten van Hart van Brabant in 2024 volledig voldoen aan de gestelde opgaven. De Spreidingswet stelt dat voor juli 2025 alle vereiste opvanglocaties moeten zijn aangeboden. Deze opvanglocaties dienen te voldoen aan de eisen die het COA eraan stelt. Op het moment van schrijven is niet met de regio overlegd hoe we om willen gaan met de eerdere afspraken, ofwel het voldoen aan de opgaven in 2024.

Zorgvuldigheid

Dit voorstel beschrijft het proces zoals we dat als gemeente voornemens zijn te volgen om te bepalen op welke locatie we asielzoekers en/of ontheemden uit Oekraïne opvangen. De gemeente mag, ook als ze urgentie voelt, inwoners niet overvallen of met onredelijke hinder opzadelen.

Het streven van de gemeente Alphen-Chaam is, de onmacht die we wellicht voelen jegens internationale gebeurtenissen ten spijt, te allen tijde regie te houden op wat zich binnen onze gemeente afspeelt. Tijdens de themabijeenkomst sprak de gemeenteraad informeel uit waar nodig in te willen stemmen met het inkorten van vergadercycli en/of het op kortere termijn dan te doen gebruikelijk bijeen worden geroepen. Het is, dat vastgestelde hebbende, wel goed er steeds op bedacht te zijn dat externe factoren of onvoorziene omstandigheden ineens tot grotere spoed en minder autonomie kunnen leiden. Een duidelijk tijdspad is nu al lastig te geven, laat staan als plots van stoom, kokend water en grote druk sprake is. (In dergelijke gevallen zal de gemeenteraad zo snel mogelijk, indien nodig vertrouwelijk, via het presidium worden geïnformeerd.)

Hoofdstuk 2 Proces tot gerealiseerde opvang

Uitwerking proces

In dit document verdelen we het proces in vijf fasen. Verderop beschrijven we ze kort. In hoofdstuk 4 is per fase het besluitvormingsproces uitgewerkt.

1. Mogelijke locaties identificeren
2. Potentieel kansrijke locaties onderzoeken
3. Definitieve locatie kiezen
4. Locatie voor opvang geschikt maken
5. Opvang daadwerkelijk starten en begeleiden

Fase 1: Mogelijke locaties identificeren

Welke locaties op het grondgebied van de gemeente Alphen-Chaam zouden geschikt (te maken) kunnen zijn om asielzoekers en/of ontheemden op te vangen? Van ieder van de aan te dragen locaties wegen we of ze voldoet aan de randvoorwaarden, uitgangspunten én aan de bouwkundige, planologische en ruimtelijke normen. Als na die eerste weging een locatie geschikt lijkt, gaat ze door naar de volgende fase.

Betrekken gemeenschap

In dit stadium stellen we voor inwoners en terrein- en pandeigenaren actief bij de zoektocht te betrekken. Zij krijgen, via nieuwsberichten, website en wellicht de pers (journalistieke aandacht laat zich logischerwijs niet sturen) de uitnodiging geschikte locaties aan te dragen. Ze dienen geschikt (te maken) te zijn om minimaal honderd¹ asielzoekers en/of ontheemden uit Oekraïne te huisvesten. Zo kan iemand een leegstaand pand alsnog een goede bestemming geven en voor verval behoeden.

Door als gemeente in alle openheid op zoek te gaan naar geschikte plekken wordt mogelijk voorkomen dat eigenaren deze rechtstreeks en zonder ons medeweten aan het COA aanbieden². Als we niet worden overvallen door particulier initiatief kunnen we omwonenden zo vroeg mogelijk betrekken bij en vertrouwd maken met de idee dat in hun buurt wellicht een opvanglocatie komt.

Fase 2: Potentieel kansrijke locaties onderzoeken

De longlist die in Fase 1 ontstaat³ wordt teruggebracht tot een shortlist met maximaal drie kansrijke plekken. Bouwkundige staat, bestemmingsplan, omgeving (zowel sociaal als ruimtelijk), omvang van de locatie en omgevingskwaliteit, veiligheid, kosten bouwrijp maken, aanleggen infrastructuur en nutsvoorzieningen⁴ –

¹ We gaan voorsnog uit van het aantal van 103 zoals in de Regionale Regietafel (RRT) genoemd is. Als er meer plekken nodig of (bijvoorbeeld binnen een *business case* van het COA) gewenst zijn, wordt dat eerst afgestemd met de gemeenteraad.

² Vaak bieden eigenaren hun pand of terrein te koop aan bij het COA. Dat plaatst, zodra zo'n transactie inderdaad plaatsvindt, gemeente en buurt direct voor een voldongen (lijkend) feit.

Als het COA zelf een pand of terrein aankoopt (zoals het hotel in Tubbergen) ontstaat al snel een andere dynamiek met buurtbewoners. Zij voelen zich overvallen. Als gemeente hebben we ons dan naast de omwonenden op te stellen om samen met hen het COA te bewegen tot het verschaffen van duidelijkheid en tot het secuur omgaan met de wensen, hopen en vrezes van omwonenden. Dan ontstaat al snel een totaal andere dynamiek dan in dit document beschreven.

³ De spoeling kan dermate dun blijken dat van een longlist die die naam verdient geen sprake is.

⁴ Wellicht kan een locatie op termijn geschikt te maken zijn voor woningbouw.

alles weegt mee in het bepalen van de geschiktheid en haalbaarheid van een locatie als opvangplek. Al deze factoren spelen later ook mee in het opstellen van de shortlist en het kiezen van de ‘winnaar’.

Van dit stadium maken mogelijk ook eerste aftastende gesprekken onderdeel uit, met verenigingen, scholen, omwonenden en andere direct of indirect betrokkenen. Doel is te komen tot een goed inzicht van wat nog ontbreekt om van de betreffende locatie een succesvolle en voor iedere betrokkene zo prettig mogelijke opvangplek te maken.

Van de kosten om een locatie daadwerkelijk voor opvang geschikt te maken wordt een manchetbegroting gemaakt, evenals een raming van de tijd die het ongeveer kost om alle vergunningen en (ver)bouwwerkzaamheden voor elkaar te krijgen. Als de potentiële locatie in buitenstedelijk gebied ligt, wordt met de provincie verkend of zij meewerkt aan het realiseren van de opvang in het gebied. Pas als de provincie voornemens is in te stemmen, komt de locatie in aanmerking.

Fase 3: Definitieve locatie kiezen

Uit de maximaal drie locaties op de shortlist kies het college er één. Deze keuze maken betekent contact leggen met de burens en verenigingen – voor zover dat in Fase 2 niet al gebeurde.

Nu wordt ook de basis verstevigd voor het overleg met omwonenden en andere betrokkenen (scholen, sportverenigingen, politie, huisartsen, winkeliers, ondernemers). Dit overleg kan plooiën gladstrijken voordat ze een probleem worden. En, ook dat komt in de praktijk veel voor, het kan bespreken hoe we de nieuwkomers een gastvrij onthaal bereiden met sport, spel, onderwijs en wederzijdse kennismaking.

Beheer

In deze fase wordt ook nagegaan welke vormen van beheer en ‘uitbaten’ van de locatie haalbaar zijn. Wie draagt zorg voor de dagelijkse gang van zaken, wie is aan te spreken op klachten of hinder en wie is de ‘herbergvader of -moeder’ die met zowel de bewoners als de omwonenden een prettige, wederzijds werkbare band smeedt? In de praktijk blijkt deze figuur een belangrijke bepaler van de mate van succes van een opvang. Als deze benaderbaar, aanspreekbaar en betrouwbaar is voor zowel vluchtelingen als omwonenden en door eenieder serieus wordt genomen in zijn of haar rol, kan menig signaal worden opgepikt voordat het een probleem wordt.

Kosten

De opvang van asielzoekers kent een andere financiële regeling dan de opvang van ontheemden uit Oekraïne. In de uitgangspunten hebben we onder andere opgenomen dat de opvang moet voldoen aan integrale randvoorwaarden zoals zorg, onderwijs en dagbesteding. In deze fase zijn ook alle kosten voor de realisatie van de opvang bekend. We maken de financiële consequenties inzichtelijk per regeling.

Fase 4: Locatie voor opvang geschikt maken

Zodra een locatie gevonden is en gemeentebestuur, ministerie en/of COA het met elkaar eens worden over de voorwaarden en de kosten, start het geschikt maken van de opvang.

Bestuursovereenkomst

Onderdeel daarvan is overleg over de bestuursovereenkomst: wat zijn tussen gemeente en de betreffende uitvoeringsinstantie(s) de afspraken, verplichtingen, voorwaarden, kaders, clausules en bepalingen⁵? Denk hierbij, naast te maken financiële, beheersmatige (wie is verantwoordelijk voor wat) en bestuurlijke afspraken, aan het bepalen van de doelgroep (welke groep vluchtelingen kan deze plaats aan, en hoeveel?), duur van de opvang, aanpassingen aan de omgeving, aanspreekbaarheid, ondersteuning, dagelijks beheer, huisregels, beveiliging et cetera.

Over deze fase is op dit moment nog niet zo veel te melden. Verloop en duur van deze fase zijn in hoge mate afhankelijk van de locatie, de aanpassingen die moeten gebeuren en het overleg met uitvoeringsinstanties, ondersteuners en betrokkenen in de omgeving.

Klankbordgroep

We zetten in op het in een zo vroeg mogelijk stadium optuigen van een gestructureerd overleg met omwonenden, verenigingen, winkeliers, vrijwilligers, instanties en waar mogelijk bewoners uit de opvang. De contacten die daarvoor in Fase 2 en 3 werden gelegd, worden omgesmeed tot een Klankbordgroep die als schakel fungeert tussen alle betrokkenen. Signalen van en via dit overleg worden goed geregistreerd en zonder uitzondering uiterst serieus genomen en met voorrang behandeld.

Alphen-Chaam gaat bij collega-gemeenten binnen en buiten de regio te rade over hoe zij van dergelijke klankbord- en inspraakorganen een succes maakten. Waar mogelijk zorgen we, voor zover ook de leden zelf dat willen en kunnen dragen, voor bekendheid van de klankbordgroepleden in de wijde omtrek van de opvanglocatie. Zo kunnen zij een laagdrempelig aanspreekpunt vormen, een verbinding tussen inwoners en ambtelijke organisatie en gemeentebestuur.

Door geregeld overleg te hebben met gemeente, uitvoeringsinstanties, hulpverleners en andere betrokkenen houden we elkaar aangehaakt en op de hoogte. Een gedegen registratie van te berde gebrachte punten moet maken dat trends en tendensen zich tijdig laten herkennen.

Fase 5: Opvang daadwerkelijk starten en begeleiden

Als het gemeentebestuur van Alphen-Chaam (college en gemeenteraad), waar nodig of gewenst omliggende gemeenten (vanwege nabijheid bij een van hun kernen of omwille van eventuele inzet van extra ambtelijke steun, te betalen door het Rijk), hogere overheden en betrokken uitvoeringsorganisaties akkoord zijn, kan de opvang van asielzoekers of ontheemden beginnen.

⁵ Voor de juridische beoordeling van de af te sluiten bestuursovereenkomst gaan we te rade bij (de adviseurs van) andere gemeenten die eerder met dit bijltje hakten.

Hoofdstuk 3 Communicatie

Inwoners, ondernemers en bezoekers van onze gemeente verdienen goed op de hoogte te worden gehouden van nog te nemen en al genomen stappen in de opvang. Door hierover immer duidelijk te zijn, voorkomen we dat mensen in het duister tasten of zelf invullen wat er aan de hand zou kunnen zijn. Er is ook aandacht voor wie minder digitaal vaardig is; informatie is niet alleen via internet te vinden.

De gemeenteraad sprak zich er op 11 januari expliciet over uit geen informatie uit de krant of van omwonenden te willen moeten vernemen. Waar mogelijk stelt het college de gemeenteraad daarom 24 uur voor berichtgeving de deur uit gaat op de hoogte van de informatie zoals hij die aan inwoners gaat verstrekken. Mede gelet op het in de volgende alinea beschrevene of doordat onvoorzienbare omstandigheden buiten onze macht de planning frustreren kán. Hoe dan ook zorgt het college dat raadsleden eerder dan inwoners op de hoogte zijn van wat er te weten en af te wegen is.

Circuit

In onze gemeenschap kennen mensen elkaar en kan (vermeend) nieuws zich snel verspreiden. Hoe secuur we het ook proberen in te regelen, een enkele keer zal de juiste informatie het in snelheid afleggen tegen valse (als in: onjuiste) berichten in 'het circuit'. Niets om op voorhand bezorgd over te zijn: we vertellen wat we weten zodra dat enigszins verantwoord kan, meer kunnen we niet beloven.

Er is geen vastomlijnd of *evidence based* communicatieplan of *best practice* te vinden waarmee én kloppende informatie zo vlot mogelijk bij alle belanghebbenden en belangstellenden belandt én onrust, bezorgdheid of boosheid tot een minimum te beperken is. Uiteindelijk staat of valt goede communicatie met de waarde die de ontvanger ervan durft te hechten aan de geloofwaardigheid van de afzender. Die is in het ideale geval in de ogen van de doelgroep in het verleden ook altijd open, eerlijk en betrouwbaar geweest.

Voor nu betekent 'betrouwbaar zijn' ook dat je als afzender eerlijk bent over wat je nog niet weet én dat je altijd toegankelijk en aanspreekbaar bent. Een invoelende mens achter een telefoonnummer die de tijd voor je neemt als je belt is goud waard. Vaak lopen 'communicatie' en 'goed openbaar bestuur' naadloos in elkaar over. We beschrijven de communicatie⁶ voor nu in enkele penstreken:

Website

Op onze website is steeds de meest actuele informatie te vinden. Niemand hoeft ooit te raden naar de huidige stand van zaken. Op een logisch, goed vindbare plek als www.alphen-chaam.nl/asielopvang (de URL is voor nu een indicatie) staat altijd precies, actueel en accuraat, hoe het zit. Met uitgebreide Q&A en waar mogelijk of nuttig een verwijzing naar externe bronnen.

Raadsinformatiebrieven, pers- en nieuwsberichten

Bij concrete stappen zetten we op de gebruikelijke plaatsen (website, gemeentepagina, sociale media, Ons Weekblad) een nieuwsbericht op basis van de Raadsinformatiebrief. Als er sprake is van 'nieuws' dat ook voor

⁶ Een kleine winstwaarschuwing vooraf over 'communicatie': niet zelden wordt de kwaliteit hiervan gerelateerd aan hoe blij iemand werd van de boodschap. Ook als deze loepzuiver en met veel inlevingsvermogen is overgebracht kan ze slecht ontvangen worden.

onafhankelijke journalistieke media interessant kan zijn, sturen we een persbericht. Dit persbericht kan aanleiding zijn voor een persgesprek, interview, reportage of andere vorm van journalistieke aandacht⁷ en zo reikwijdte en impact van het nieuws extra vergroten.

Bij ingrijpende gebeurtenissen, aankondigingen, veranderingen, wijzigingen of anderszins ‘groot nieuws’ zorgen we dat op strategische plekken in de gemeente waar vaak mensen samenkomen in ruim voldoende mate door iedereen mee te nemen prints liggen met daarop het nieuws.

Informatiebijeenkomsten

Soms is een ontwikkeling van zoveel invloed op iemands directe leefomgeving dat je als gemeentebestuur ter plaatse tekst en uitleg wilt verschaffen. Betrokken partners (COA, VRMWB, Rode Kruis, politie, onderwijs) worden uitgenodigd om op de bijeenkomst een toelichting te geven en op te halen welke zorgen en bedenkingen er in de omgeving zijn. Zo'n bijeenkomst wordt voorafgegaan door een omwonendenbrief met uitnodiging. Ook zo'n brief wordt 24 uur voorafgaand aan de verspreiding ervan vertrouwelijk gedeeld met de gemeenteraadsleden.

Omwonendenbrief

In een persoonlijke, begripvol getoonzette brief van de portefeuillehouder aan iedere inwoner in de buurt neemt de eerste de verantwoordelijkheid goed en in toegankelijke taal uit te leggen wat er aan de hand is, wat er wellicht gaat gebeuren in de straat of buurt en bij wie de ontvanger, op elk moment van de dag of nacht, terecht kan met vragen of voor hulp.

Telefoonnummer

De eerste omwonendenbrief (ervan uitgaande dat er een definitieve locatie is en er daarmee dus inderdaad sprake is van ‘omwonenden’) vermeldt een telefoonnummer waarop altijd iemand bereikbaar is. We selecteren voor deze bereikbaarheid empathische mensen die in staat zijn met zorgen en de diverse verschijningsvormen hiervan om te gaan. Verder behelst een deel van de voorbereiding het inregelen van een deugdelijk, toekomstbestendig registratiesysteem om tijdig trends, zorgen en dreigende problemen te onderkennen.

Overleggen

In een concreter stadium organiseert de gemeente samen met omwonenden, belangstellenden, belanghebbenden, betrokkenen (verenigingen, vrijwilligers, winkeliers, ondernemers) en waar mogelijk bewoners uit de opvang een Klankbordgroep waarin alle relevante onderwerpen besproken mogen worden. Idealiter fungeert deze groep ook als liaison tussen mensen in de wijde omgeving van de opvanglocatie en het gemeentebestuur. Zo blijven betrokkenen, gemeentebestuur en ambtelijke organisatie over en weer goed op de hoogte. We gaan bij collega-gemeenten ervaringen ophalen om deze overleggen goed te organiseren.

⁷ Journalisten besluiten uiteraard op ieder moment zelf of ze iets al of niet nieuwswaardig vinden. Dat is gelukkig niet aan de gemeente.

Hoofdstuk 4 Besluitvormingsproces

Er spelen nogal wat onzekere en onvoorspelbare factoren bij het bepalen of, hoe en waar in de gemeente Alphen-Chaam welke asielzoekers en ontheemden tijdelijk (en voor hoelang dan?) onderdak kunnen vinden. Om als gemeentebestuur zo lang mogelijk de regie te houden en intussen deze besluitvorming in goede banen te leiden⁸, legt het college de gemeenteraad enkele opties voor.

Dit stuk beschrijft enkele van de mogelijkheden voor het in logische delen opknippen van de stappen die leiden tot een deugdelijke, hanteerbare opvang van asielzoekers en ontheemden in onze gemeente en een correcte besluitvorming hieromtrent. De beslispunten voor de gemeenteraad zijn per optie vetgedrukt.

De gemeenteraadsleden spraken op 11 januari 2024 gezamenlijk op te willen trekken met het college. Gezamenlijk neemt het gemeentebestuur verantwoordelijkheid voor het bijdragen aan de oplossing van het in Nederland ontstane opvangprobleem. Ook als de gemeenteraad geen formeel beslispunt heeft, wil hij geïnformeerd worden. Alleen dan kunnen raadsleden bijdragen aan het uitleggen van wat er al of niet in de gemeenschap gebeurt en waarom dat is.

Optie 1: stap voor stap

Bij deze optie wordt de gemeenteraad in iedere stap van het proces gekend en om instemming gevraagd. De doorlooptijd voor het vaststellen van de definitieve locatie zou, als de gebruikelijke raadscycli worden aangehouden, meer dan een jaar bedragen. De regionale afspraak om te voldoen aan de volledige opgave in 2024 halen we niet. Ook met het stevig inkorten van die cycli, zoals voorgesteld op 11 januari 2024, is deze optie in de praktijk te tijds- en arbeidsintensief te zijn.

Deze optie geeft wel een duidelijk overzicht van de te zetten stappen.

- College krijgt de opdracht van de raad locaties in kaart te brengen (Fase 1)
 - Publiek en ondernemers worden opgeroepen locaties aan te dragen.
 - **De gemeenteraad geeft het college de opdracht om locaties in kaart te brengen en stelt budget beschikbaar.**
- Het college maakt een longlist van locaties in de gemeente die geschikt (te maken) zijn als opvanglocatie.
 - In een korte opsomming worden per locatie de voors en tegens benoemd.
 - Insprekers kunnen hun visie geven op de longlist.
 - **De gemeenteraad neemt een besluit over de longlist en geeft het college de opdracht om een shortlist op te stellen.**
- College brengt shortlist naar de gemeenteraad (Fase 2).
 - Per locatie worden de benodigde aanpassingen benoemd en kosten geraamd.
 - Insprekers kunnen hun visie geven op de shortlist.
 - **Gemeenteraad neemt een besluit over de shortlist en geeft het college de opdracht om een verdiepend onderzoek te doen.**
 - (Gemeenteraad draagt college op in overleg te gaan met verenigingen, omwonenden, zorgprofessionals, onderwijs en andere direct en indirect bij de opvang betrokkenen).
- College presenteert in raadsvoorstel definitieve locatie (Fase 3).

⁸ We hebben altijd rekening te houden met de mogelijkheid dat ontwikkelingen en hogere overheden ons plots dwingen tot sneller handelen en beslissen dan nu te voorzien is.

- Kosten voor het definitief geschikt maken van de locatie en het beheer worden begroot.
- College neemt een principebesluit over de beheervorm en de gemeenteraad wordt geïnformeerd.
- Financiering wordt geregeld via betreffende ministeries.
- **Gemeenteraad neemt een besluit over de garantstelling voor benodigd budget.**
- De definitieve locatie wordt geschikt gemaakt voor opvang. (Fase 4)
 - College, omwonenden en betrokken bereiden in overleg opvang voor.
 - College stelt in overleg met COA/uitvoeringsinstantie een voorlopige bestuursovereenkomst op.
 - College regelt financiering van de kosten via Rijk.
 - **Gemeenteraad neemt een besluit over de garantstelling en stelt zich garant tot het Rijk betaalt.**
- De opvang start. (Fase 5)
 - College legt aan gemeenteraad de plannen (wie, voor hoelang, per wanneer) voor.
 - **Gemeenteraad neemt het besluit om de plannen vast te stellen.**

Voordelen:

- Optimale transparantie, de communicatie rondom raadsvergaderingen alleen al houdt alle inwoners aangehaakt. Los daarvan zijn in de stappen de nodige overlegmomenten met omwonenden en betrokkenen ingebouwd.
- Zorgvuldige democratische borging van besluitvorming.
- Voor eenieder is steeds inzichtelijk welke locaties waarom in beeld zijn.
- Ruimschoots gelegenheid tot meepraten, -denken en -beïnvloeden.
- Beslissing ligt voor iedere stap bij de raad.

Kanttekeningen:

- Ieder beslismoment van de gemeenteraad vergt tijd (normaliter ongeveer drie maanden). Daarmee zou het identificeren van een mogelijke locatie alleen al een half jaar vergen, de totale doorlooptijd bedraagt meer dan een jaar. Dat zou niet in lijn zijn met de op 14 december 2023 vastgestelde uitgangspunten en randvoorwaarden.
- Onderweg zullen locaties afvallen. Door alle op enig moment kansrijk lijkende locaties publiek te maken, kan bij omwonenden naar later blijkt ongegronde en onnodige onrust ontstaan.
- Het in goede banen leiden van deze mogelijk onnodige onrust en het voorbereiden en begeleiden van de beslispunten vergt veel inzet van de ambtelijke organisatie.

Optie 2: Fase 1 tot en met 3 gebundeld

College vraagt de gemeenteraad mandaat voor het zorgvuldig doorlopen van Fase 1 tot en met Fase 3, 'Definitieve locatie kiezen'. De gemeenteraad neemt het besluit over de definitieve locatie voor de opvang.

- **De gemeenteraad geeft het college de opdracht om het locatieonderzoek uit te voeren en de gemeenteraad te adviseren over een definitieve opvanglocatie (fase 1 t/m 3) en stelt onderzoeksbudget beschikbaar.**
 - Publiek en ondernemers worden uitgenodigd locaties aan te dragen.
 - Aangedragen en gevonden locaties worden op geschiktheid, randvoorwaarden en uitgangspunten beoordeeld.

- Per mogelijke locatie worden aanpassingen benoemd en geraamd.
- Kosten voor het definitief geschikt maken van de locaties worden begroot.
- College informeert de gemeenteraad over voortgang van het onderzoek, het aantal locaties dat onderzocht wordt, waar nodig medewerking van de provincie en planning (fase 2).
- Financiering wordt aangevraagd via betreffende ministeries.
- De gemeenteraad neemt een besluit over definitieve locatie (Fase 3).
 - In een besloten bijeenkomst wordt aan de gemeenteraad de uitkomsten gepresenteerd van het shortlist onderzoek en geadviseerd over de locatiekeus.
 - Kosten voor het definitief geschikt maken van de locaties worden begroot.
 - Financiering wordt geregeld via betreffende ministeries.
 - College neemt een besluit over het beheer en de gemeenteraad wordt geïnformeerd.
 - **Gemeenteraad neemt een besluit over de definitieve locatie en de garantstelling voor het benodigd budget om de locatie geschikt te maken.**
- De definitieve locatie wordt geschikt gemaakt voor opvang. (Fase 4)
 - College overlegt met COA/uitvoerder over bestuursovereenkomst.
 - College, omwonenden en betrokken bereiden in overleg opvang voor.
 - College regelt financiering van de kosten via Rijk.
 - **Gemeenteraad neemt een besluit over de garantstelling voor het geraamde bedrag tot het Rijk betaalt.**
- De opvang start (Fase 5).
 - College informeert de gemeenteraad over de plannen (wie, voor hoelang, per wanneer) voor.

Voordelen:

- Sneller handelen dan in optie 1 verlagen druk op en kosten van de ambtelijke organisatie en aanvullende inhuur.
- Onrust wordt geminimaliseerd tot de mensen die echt ‘geraakt’ worden door de te kiezen/gekozen locatie.

Kanttekeningen:

- Het proces speelt zich niet volledig in het volle zicht af. Gesprekken met potentiële locatie-eigenaren worden bijvoorbeeld pas publiek als ze inderdaad leiden tot een kansrijke propositie.
- Deze optie kan leiden tot een mate van onzekerheid en argwaan bij inwoners, ‘achterkamertjespolitiek’. Aan college, raadsleden en ambtelijke organisatie om steeds zo open en transparant mogelijk te zijn.

Optie 3: College regelt definitieve opvanglocatie, gemeenteraad controleert

Het college vraagt de gemeenteraad mandaat voor het zorgvuldig doorlopen van Fase 1 tot en met Fase 5, ‘Opvang daadwerkelijk starten en begeleiden’. Het college houdt tijdens het proces voortdurend (soms vertrouwelijk) de gemeenteraad en, waar dat kan, publiek op de hoogte van de te nemen en genomen stappen, afwegingen en besluiten en probeert al doende zo veel mogelijk duidelijkheid en draagvlak en zo min mogelijk ruis en onrust te creëren.

- **De gemeenteraad geeft het college de opdracht een geschikte opvanglocatie te creëren en stelt daartoe budget beschikbaar.**

- Het college informeert de raad zodra het daar zicht op krijgt en voor zover dat in te schatten is over de verwachte planning en doorlooptijd tot en met fase 3 (fase 4 en 5 zijn nu nog niet in te schatten).
- Publiek en ondernemers worden uitgenodigd locaties aan te dragen.
- Aangedragen en gevonden locaties worden op geschiktheid en voldoen aan de gestelde randvoorwaarden en uitgangspunten (bijlage 1) beoordeeld.
- In een korte opsomming worden per locatie de voors en tegens benoemd en deze opsomming wordt, om onnodige, ontijdige onrust in de gemeenschap te voorkomen, vertrouwelijk gedeeld met de gemeenteraad.
 - Per locatie worden in grote lijnen de benodigde aanpassingen benoemd en geraamd.
 - De collegevoorkeurslocatie wordt gedeeld, toegelicht en besproken.
 - Financiering wordt aangevraagd bij betreffende ministeries.
- College en ambtelijke organisatie gaan na dit overleg geruggensteund in contact met omwonenden en betrokkenen (voor zover dit niet al gebeurd was als onderdeel van de beoordeling van de locatie, fase 2).
- Omwonendenbrief en informatiebijeenkomst ‘voorlopig definitieve locatie’ worden voorbereid.
- College presenteert in raadsvoorstel de voorlopig definitieve locatie.
- College overlegt met COA/uitvoerder over de bestuursovereenkomst en betreft daarin de raad alsmede de opbrengsten van het overleg met omwonenden.
- In Raadsinformatiebrieven en nieuwsberichten wordt ‘voorlopig definitieve locatie’ met brede buitenwacht gedeeld.
- College levert begroting en planning aan voor geschikt maken van locatie.
- College besluit over bestuursovereenkomst en informeert gemeenteraad.
- Financiering wordt geregeld via betreffende ministeries.
- **Gemeenteraad neemt een besluit over de garantstelling voor benodigd budget.**
- De definitieve locatie wordt geschikt gemaakt voor opvang (fase 4).
 - College, omwonenden en betrokken bereiden in overleg opvang voor.
 - College regelt financiering van de kosten via Rijk.
- De opvang start (Fase 5).
 - College informeert de gemeenteraad over de plannen (wie, voor hoelang, per wanneer).

Voordelen:

- Het proces verloopt, in vergelijkt met optie 1 en 2, vlotter.
- De gemeenteraad blijft (vertrouwelijk) aangehaakt.
- College en ambtelijke organisatie treden snel met omwonenden in overleg zonder onnodige onrust te veroorzaken.

Kanttekening:

- De gemeenteraad wordt gekend in een voorlopig besluit voordat inwoners formeel zijn ingelicht. Dit kan leiden tot weerstand vanuit de gemeenschap.

Vervolg

De voorbereiding voor het uitvoeren van fase 1 wordt getroffen, waarin we potentiële locaties identificeren. De gemeenteraad wordt betrokken, zoals is vastgesteld in het besluitvormingsproces.

Bijlage 1: Uitgangspunten en randvoorwaarden opvang asielzoekers en/of ontheemden uit Oekraïne

1. Aanleiding

Het Rijk is bezig met de invoering van de Wet “gemeentelijke taak mogelijk maken asielopvangvoorziening”, beter bekend als de spreidingswet, zodat zij gemeenten kunnen verplichten te voldoen aan de taakstelling om vluchtelingen op te vangen. Op dit moment beslist het college als dagelijks bestuur over het wel of niet realiseren van een opvang van asielzoekers. Op 26 september 2023 is deze wet besproken in de Tweede Kamer en zij zijn akkoord gegaan met het voorstel. De wet is voorgelegd aan de Eerste Kamer. Alphen-Chaam wil de spreidingswet niet afwachten en heeft het voornemen om een opvanglocatie te organiseren.

Sinds 2022 is de druk op de asielketen toegenomen. Dit komt mede door gezinshereniging, de verminderde doorstroom van statushouders, de beperkte beschikbaarheid van woningen en opvanglocaties.

In februari 2022 zorgde de oorlog in Oekraïne voor een extra groep vluchtelingen naar Nederland. Door de aanhoudende oorlog en de daaruit voortkomende stroom van ontheemden uit Oekraïne heeft het Rijk de regeling voor gemeentelijke opvanglocaties verlengd tot 14 maart 2025 en is het aantal opvangplekken verhoogd naar ruim 170.000 opvangplekken voor deze groep. Voor de ontheemden uit Oekraïne is een staatsnoodrecht in werking gesteld, op grond waarvan de burgemeesters verantwoordelijk zijn voor de opvang van deze groep mensen.

2. Achterliggende context

De gemeente Alphen-Chaam heeft ook een opgave gekregen van het Rijk in de opvang en huisvesting van asielzoekers en ontheemde Oekraïners. In het vierde kwartaal van 2023 is de opgave om 103 plekken in 2024 te realiseren in Alphen-Chaam. Het is onduidelijk wat er in de toekomst nodig is aan opvangplekken en hoelang de gemeenten wordt gevraagd om opvang te regelen. Als er meer dan 103 plekken nodig zijn gaat het college daarover in gesprek met de raad. Het Rijk heeft aangekondigd dat contracten met locaties tot maart 2026 afgesloten mogen worden. De verwachting is dat ook na 2026 opvang nodig zal blijven.

De gemeente Alphen-Chaam maakt onderdeel uit van de gemeenschappelijke regeling van Hart van Brabant. In de regio hebben de bestuurders afgesproken om de opgaven als een collectief aan te pakken, als ware één gemeente. Het gaat om de opgaven:

- duurzame flexibele asielopvang (inclusief AMV).
- het inrichten van een passende lange termijn opvang voor ontheemden uit Oekraïne.
- structureel voldoen aan de taakstelling statushouders (inclusief AMV).
- passende huisvesting van grote gezinnen statushouders.

De verschillende opgaven worden onderling uitgewisseld. Alle Hart van Brabant gemeenten willen zich in 2023 voorbereiden op de aanvullende opgaven zoals aangekondigd door het Rijk.

Daarnaast is er een grote druk op gemeenschappelijke voorzieningen, zoals onderwijs, medische zorg en huisvesting. Dat maakt het openen van een locatie en het draagvlak

krijgen van de gemeenschap complex. Dit vraagt om een brede aanpak in regioverband waar samenhang is met alle knelpunten. We moeten daarnaast rekening houden met de landelijke en Europese richtlijnen en wetgeving.

3. Doelstelling van uitgangspunten en randvoorwaarden

Het opzetten van een opvanglocatie voor asielzoekers en/of ontheemde Oekraïners is een complex vraagstuk. Als gemeente is het belangrijk om richting te geven hoe we dat weloverwogen willen doen en onze verantwoordelijkheden willen nakomen. Uitgangspunten en randvoorwaarden helpen ons daarbij. Zij zijn richting gevend voor de realisatie van een opvanglocatie en helpen in de communicatie naar alle belangrijke stakeholders. De uitgangspunten vormen de kaders voor het opvangen van asielzoekers en/of ontheemde Oekraïners in Alphen-Chaam.

4. Uitgangspunten

De gemeente Alphen-Chaam wil de volgende uitgangspunten hanteren voor de opvang van asielzoekers en/of ontheemden uit Oekraïne.

1. We nemen maatschappelijke en bestuurlijke verantwoordelijkheid voor de opvang van vluchtelingen en we gaan dit realiseren

We wachten de spreidingswet niet af en nemen onze maatschappelijke en bestuurlijke verantwoordelijkheid vanuit de intrinsieke waarde, menselijkheid en gastvrijheid. We realiseren ons dat we afhankelijk zijn van externe partijen.

2. We willen de opvang van vluchtelingen organiseren op een manier die in lijn is met de maat, de schaal en identiteit van onze gemeente.

We doen wat past bij de schaal van onze gemeente. We zoeken hierbij aansluiting bij de taakstelling die ons is opgelegd. De huidige opgave is 103.

3. We gaan over tot de opvang van vluchtelingen en organiseren integraal de randvoorwaarden zoals zorg, dagbesteding en onderwijs is voldaan.

We willen de druk op onze voorzieningen niet onnodig belasten en organiseren daar waar nodig de randvoorwaarden op de opvanglocatie met externe partijen, bijvoorbeeld door de inhuur van een externe huisarts.

4. We zijn open en transparant. Wanneer ontwikkelingen een effect hebben op de leefomgeving of gemeenschap communiceren we hier actief en zorgvuldig over.

We informeren en communiceren naar onze bewoners over de opvang, ook als het niet goed gaat. We staan voor transparantie en betrouwbaarheid. In een communicatieplan is uitgewerkt wanneer, hoe, wie, met wie en waarover we communiceren.

5. We zoeken naar de kansen die de vluchtelingenopvang ons biedt, bijvoorbeeld door het stimuleren van werkgelegenheid, participatie en lokale inkoop.

We gaan actief opzoek naar de kansen die zich voordoen bij de keuze voor een locatie, inrichting van de opvang en levering van goederen en diensten. We verbinden lokale partners aan de opvang zodat vraag en aanbod samen komt.

6. We stimuleren zelfredzaamheid en streven naar wederkerigheid.

De asielzoekers/ ontheemden willen we gastvrij en menselijk ontvangen. We leren hen hoe zij zelfredzaam kunnen worden in onze maatschappij en hun leven zelf kunnen organiseren. We brengen hen in contact met verenigingen, stichtingen en ondernemers zodat zij

onderdeel worden van de samenleving en stimuleren hen om een actieve bijdrage te leveren aan onze gemeenschap, bijvoorbeeld door het doen van vrijwilligerswerk.

7. We bieden perspectief aan onze inwoners bij vragen en zorgen.

We zijn als gemeente zichtbaar en zoeken actief contact met onze bewoners. Zij weten waar zij terecht kunnen met vragen en zorgen. Samen met onze inwoners werken we toe naar een oplossing en we koppelen de voortgang terug.

5. Randvoorwaarden

Randvoorwaarden zijn de eisen waaraan een geschikte locatie moet voldoen. Het wordt een uitdaging om een geschikte locatie te vinden in Alphen-Chaam. Daarom is er voor gekozen om de randvoorwaarden algemeen te formuleren en niet concreet te maken met bijvoorbeeld het aantal km van een bushalte. De randvoorwaarden zijn geprioriteerd naar belangrijkheid.

De randvoorwaarden zijn:

1. Beschikbaarheid: In hoeverre is de locatie op korte termijn in te zetten voor de opvang van vluchtelingen.

De inschatting is dat er een beperkt aantal locaties beschikbaar zal zijn. De beschikbaarheid op korte termijn is belangrijk om te kunnen voldoen aan onze maatschappelijke en bestuurlijke verantwoordelijkheid.

2. Planologische mogelijkheden: In hoeverre biedt het vigerende bestemmingsplan mogelijkheden voor een opvanglocatie

De locatiekeus voor de opvang mag geen nadelige gevolgen hebben voor (toekomstige) woningbouwontwikkelingen. Daarnaast benutten we de kansen die zich voordoen, bijvoorbeeld van het aanleggen van infrastructuur die later benut kan worden voor nieuwbouw of het creëren van tijdelijke woonlocaties in buiten stedelijk gebied.

3. Omvang van de locatie: geschikte binnen- en buitenruimte.

Het is wenselijk dat er één opvanglocatie komt. We kunnen op die locatie de integrale randvoorwaarden beter organiseren en we geloven dat dit de zelfredzaamheid van de asielzoekers/ ontheemden vergroot.

4. Doelgroep vluchtelingen dient passend te zijn bij de locatie.

We willen onze verantwoordelijkheid nemen voor asielzoekers of ontheemden die vluchten wegens vervolging, oorlog, conflict of geweld in hun land van herkomst of omdat zij worden vervolgd vanwege hun ras of nationaliteit, godsdienst, politieke overtuiging of het behoren tot een bepaalde sociale groep. De doelgroep moet passen bij de landelijke karakter en couleur lokaal van onze dorpen.

- 5. Omgevingskwaliteit:** *Kansen en bedreigingen: inzake het voorzieningenniveau; inzake de openbare ruimte; inzake de aanwezigheid van kwetsbare functies en inzake direct omwonenden.*

We maken per potentiële locatie inzichtelijk wat de kansen en bedreigingen zijn per genoemd onderwerp en nemen deze op in de locatiestudie.

6. Kosten dienen gedekt te worden door het COA of het Rijk.

De opvang van asielzoekers heeft een andere financiële regeling dan de opvang van ontheemden uit Oekraïne. In de uitgangspunten hebben we oa opgenomen dat de opvang moet voldoen aan integrale randvoorwaarden, zoals zorg, onderwijs en dagbesteding. Het is niet bekend of deze randvoorwaarden gedekt kunnen worden uit deze verschillende regelingen. We maken de financiële consequenties inzichtelijk per regeling en nemen deze mee in de afweging.

Score van uitgangspunten

Aan alle randvoorwaarden zijn punten gekoppeld, waarbij nummer 1 het belangrijkste wordt geacht en de randvoorwaarden nummer 6 minder belangrijk is. Voor nummer 1 kan 6 punten worden ontvangen en voor nummer 6, slecht 1 punt. Als tijdens de locatiestudie de locatie binnen een jaar beschikbaar is, geldt dat de locatie 6 punten ontvangt. Is de locatie over 5 jaar beschikbaar dan ontvangt deze locatie 0 punten op beschikbaarheid.

Alle locaties verzamelen punten per randvoorwaarden. De locatie met de meest behaalde punten vinden we het meest passend voor het realiseren van een opvang.

Bij de randvoorwaarden 5 omgevingskwaliteit gaan we als volgt score: (a) twee punten als er meer kansen dan bedreigingen zijn, (b) één punt als de kansen en bedreigingen gelijk zijn en (c) geen punt er meer bedreigingen zijn dan kansen.

6. Aanvullende randvoorwaarden

Naast randvoorwaarden voor de locatie zijn er een aantal aanvullende randvoorwaarden voor de realisatie van een opvang. Te weten:

1. Besluitvormingsproces

Het besluitvormingsproces voor de realisatie van de opvang is uitgewerkt en vastgesteld door het college en de raad. In dit proces is de keus voor een locatie, aanpak rond communicatie en het beheer van de opvang opgenomen.

2. Bestuursovereenkomst

Er dient een bestuursovereenkomst opgesteld te worden waarin de volgende onderwerpen zijn opgenomen:

- Evaluatiemomenten en de punten waarop we met de uitvoerende partij van de opvang willen evalueren.
- Inspanningsverplichting op lokale inkoop, inclusief uitwerking wat deze inspanningsverplichting inhoud.
- De uitgangspunten en randvoorwaarden opgenomen in dit document, deze geven richting hoe wij de opvang willen organiseren.
- Ontbindende gronden.